

Ми вважаємо, що розроблена карта самостійної роботи студентів з дисципліни «Економіка підприємства» (10 кредитів), з однієї сторони ставить конкретні вимоги та описує чіткі критерії роботи як студентів, так і викладачів, а з другої — дає можливість студентам для вибору виду робіт, а для викладачів — творчого пошуку (диференціації) при складанні індивідуальних, розрахункових та інших завдань.

Шергіна Л. А., канд. екон. наук, доцент,
кафедра економіки підприємств

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

*«Бажаного результату можна досягти
шляхом підвищення рівня розумового розвитку народу»
Д.С.Міль*

Визнання важливості ролі освіти є однією з ключових тенденцій розвитку сучасного суспільства. Загальновідомо, що майбутнє належатиме тій цивілізації, яка максимальною мірою забезпечить розвиток інтелектуального та творчого потенціалу своїх громадян. А це можливо лише тоді, коли вища освіта буде тісно пов'язана з реальністю і передбачатиме основні тенденції її розвитку, втілюючи це майбутнє в нових формах і методах навчання.

Кредитно-модульна система являється інструментом підвищення якості навчання студентів. Вона активно впливає на характер та організацію навчального процесу, стимулює самостійну роботу, підвищує як зовнішню, так і внутрішню мотивацію до навчання за рахунок постійного та систематичного контролю й оцінки знань, умінь, гласності результатів і залучення до змагання в рейтингу. Така організація навчального процесу активізує планомірну навчальну роботу протягом усього семестру, вимагає систематичної праці у студента, розширює можливості для всебічного розкриття своїх здібностей, розвиває творче мислення, індивідуалізує вимоги до рівня розвитку. Кредитно-модульна система повно реалізує основні функції, що притаманні контролю в цілому: контролюючу, навчальну, діагностичну, виховну.

Процес оцінювання являється засобом контролю за навчальною діяльністю студентів. Об'єктом оцінювання є знання і навички, їх практичне застосування. Оцінка — це виявлення ставлен-

ня викладача до результатів діяльності студентів. Вона (оцінка) виконує п'ять функцій: контролюючу, мотивуючу, стимулюючу, виховну, аналітичну.

До оцінки рівня знань студентів висуваються певні вимоги: справедливість, дієвість, об'єктивність, простота у виставленні.

При розробці підходів до оцінювання потрібно чітко формувати завдання оцінювання, такі як: досягнення мети навчальної діяльності; визначення найкращих за результатами студентів; стимулювання мотивації студентів до навчання та отримання сучасних знань; визначення рівня здібностей студентів; з'ясування необхідності в додатковому навчанні; виставлення оцінок кожному студенту.

До загальних пропозицій та підходів щодо критеріїв та способів оцінювання можна віднести наступні:

— оцінювання самого процесу навчання на відміну від оцінювання лише результатів роботи;

— оцінювання студентів, що робить можливою самооцінку роботи та результатів роботи самих студентів;

— ознайомлення з критеріями оцінки перед початком роботи, а не після її виконання;

— оцінювання досягнень студентів, якщо вони є результатом справжніх зусиль.

Викладач повинен чітко сформулювати ті критерії, які будуть прямо впливати на оцінку. Порядок оцінювання знань студентів повинен бути диференційованим не тільки за складністю навчальних дій, а й за різних форм і методів навчання [5].

Оцінюючи якість знань, ми аналізуємо обсяг знань, передбачений навчальною програмою, його повноту (весь матеріал — поняття, факти, визначення, закономірності тощо), глибину і міцність засвоєння, уміння.

В КНЕУ розроблена система поточного і підсумкового оцінювання знань, яка визначає основні принципи організації контролю якості навчання протягом семестру. Застосування цієї системи оцінювання показало, що вибір форм і методів контролю являється творчим процесом, який відображає залежність методів контролю та критеріїв оцінювання знань від особливостей конкретних дисциплін, форм навчання, особистісних підходів викладача.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю за 100-бальною шкалою. Завдання поточного контролю оцінюється в діапазоні від 0 до 50 балів, а завдання, що виносяться на іспит, — також від 0 до 50 балів. Поточна успішність з вибіркового навчальних дисциплін оцінюється у формі заліку за шкалою від 0 до 100 балів включно.

Поточний контроль знань студентів включає оцінювання: систематичності та активності роботи на семінарських, практичних та лабораторних заняттях; виконання завдань для самостійного опрацювання; виконання модульних контрольних завдань. Підсумковий контроль знань студентів здійснюється у формі заліку або іспиту, оцінювання здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю знань.

На сьогодні в Україні функціонує багато різних систем оцінювання навчальних досягнень, які мають суттєві відмінності. У Національному університеті водного господарства та природокористування (НУВГП) застосовується система оцінювання, яка базується на переведенні балів, нарахованих за 100-бальною шкалою у 4-бальну шкалу і ECTS. Студентам надається право отримати за результатами поточного контролю 100 балів. У випадку, коли студент не набрав принаймні 60 балів, він може скласти екзамен, на який відводиться 40 балів. [2]

У деяких ВНЗ використовується система оцінювання знань, яка заснована на накопичувальній системі та системі коефіцієнтів.

Накопичувальна система

Підсумкова оцінка в балах (максимальна їх кількість — 100) розраховується за накопичувальною системою.

У межах кожного модулю бали розподіляються таким чином:

- перший модуль — 30 балів;
- другий модуль — 40 балів;
- іспит — 30 балів.

Максимальна кількість балів за два модулі — 70 балів.

Умови допуску студента до іспиту:

— відсутність заборгованостей (з семінарських, практичних, індивідуальних занять);

— зарахування індивідуального завдання (якщо заплановано);

— відсутність заборгованостей з модульної контрольної роботи;

— позитивні рейтингові бали за кожний модуль;

— попередній середньозважений стартовий рейтинг з кредитних модулів не менше 40 балів.

Для заліків використовується така шкала оцінювання :

Підсумкова оцінка в балах (максимальна їх кількість — 100) розраховується за накопичувальною системою.

У межах кожного модулю бали розподіляються таким чином:

- перший модуль — 40 балів);
- другий модуль — 40 балів;

Залік — 20 балів.

Використання середньозважених коефіцієнтів

За результатами вивчення курсу студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як середньозважене оцінок з двох модулів та оцінки за іспит.

За результатами кожного модуля студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою. Іспит проводиться також за 100-бальною системою. Розрахунок середньозваженої оцінки за кожен з модулів та оцінки за іспит проводиться за наступною формулою:

	<i>Змістовий модуль 1 (ЗМ₁)</i>	<i>Змістовий модуль 2 (ЗМ₂)</i>	<i>Іспит (КІ)</i>	<i>Разом (підсумкова оцінка)</i>
Вагові коефіцієнти (%)	30 % $k_1 = 0,3$	40 % $k_2 = 0,4$	30 % $k_{іспіт} = 0,3$	100 %
Максимальна оцінка в балах	100	100	100	100
Оцінка (бали)	30*	40	30	100

* Вагове співвідношення модуля викладач визначає особисто з урахуванням специфіки предмета. Коефіцієнт іспиту складає 30 %.

Розрахунок підсумкової оцінки (зваженої):

$$ПО = ЗМ_1 \times k_1 + ЗМ_2 \times k_2 + КІ \times k_{іспіт}$$

Студент має можливість накопичити максимальну кількість балів у межах кожного модулю, використовуючи різні способи набуття знань: участь у обговоренні програмних питань та розв'язанні типових задач курсу; виконання домашніх письмових завдань; виконання розрахункової самостійної роботи; написання модульних контрольних робіт тощо.

Для заліків використовується така шкала оцінювання :

За результатами кожного модуля студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою.

Рейтинг формується як середньозважена оцінка результатів модулів:

	<i>Змістовий модуль 1 (ЗМ₁)</i>	<i>Змістовий модуль 2 (ЗМ₂)</i>	<i>Разом (підсумкова оцінка — ПО)</i>
Вагові коефіцієнти (%)	55 % $k_1 = 0,55$	45 % $k_2 = 0,45$	100 %
Максимальна оцінка в балах	100	100	100
Оцінка (бали)	55*	45	100

* Вагове співвідношення модуля викладач визначає особисто з урахуванням специфіки предмета.

Розрахунок підсумкової оцінки (зваженої):

$$PO = 3M_1 \times k_1 + 3M_2 \times k_2.$$

У багатьох вищих навчальних закладах України застосовуються різні підходи до встановлення відповідності балів, нарахованих за 100-бальною шкалою, шкалі ECTS. І це призводить до неможливості порівняння навчальних досягнень студентів у різних вищих навчальних закладах.

Таблиця 1

**ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА СИСТЕМ ОЦІНЮВАННЯ
НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ**

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Відповідність балів за 100-бальною шкалою 4-бальній і ECTS		
		КНЕУ	НУВГП[2]	КНУКіМ
Відмінно	A	90—100	90—100	96—100
Добре	B	80—89	82—89	86—95
	C	70—79	74—81	76—85
Задовільно	D	66—69	64—73	66—75
	E	60—65	60—63	60—65
Незадовільно	FX	21—59	35—59	40—59
	F	0—20	0—34	0—39

Аналіз співвідношень балів між оцінками щодо їх відповідності нормальному розподілу свідчить, що бали сформовані хаотично (табл. 2, рис. 1).

Таблиця 2

**АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ СИСТЕМ ОЦІНЮВАННЯ
НОРМАЛЬНОМУ РОЗПОДІЛУ**

Оцінка за шкалою ECTS	Діапазони позитивних оцінок			Частка оцінки у загальній сумі позитивних балів			
	КНЕУ	НУВГП [2]	КНУКіМ	КНЕУ	НУВГП [2]	КНУКіМ	ECTS [7]
A	11	11	5	26,8	26,8	12,2	10
B	10	8	10	24,4	19,5	24,4	25
C	10	8	10	24,4	19,5	24,4	30
D	4	10	10	9,8	24,4	24,4	25
E	6	4	6	14,6	9,8	14,6	10
Разом	41	41	41	100	100	100	100

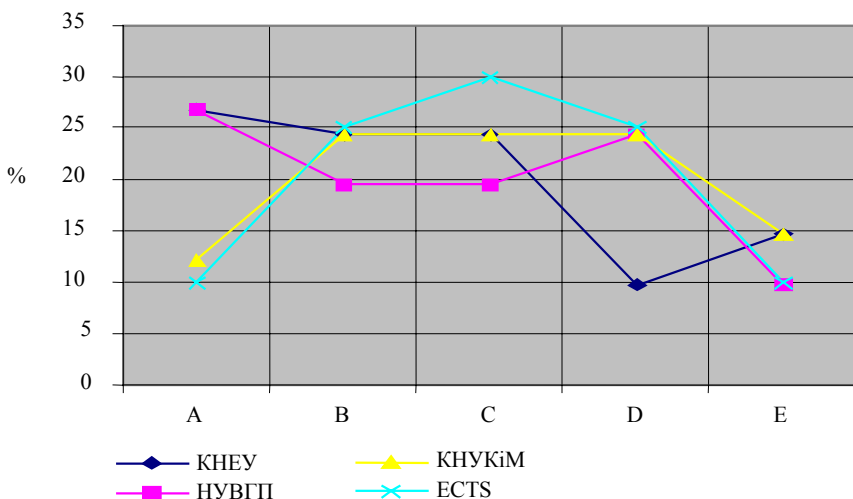

Рис. 1. Відповідність розподілу позитивних балів за різними шкалами оцінювання

У 4-бальній шкалі мала кількість оцінок дає недостатньо інформації про рівні навчальних досягнень студентів, а у 100-бальній шкалі велика диференціація балів затруднює розуміння значення певної кількості балів і створює більшу ймовірність суб'єктивного оцінювання. Застосування 100-бальної системи оцінювання навчального матеріалу спотворює реальний набутий рівень знань і вмінь студентами. В результаті додавання балів, які можуть бути нараховані студенту внаслідок систематичної, але посередньої за якістю роботи протягом семестру, можна отримати достатньо високий результат. При цьому об'єктом контролю стає не якість набутих знань і вмінь, а обсяг виконаної роботи. Тому науково-методична обґрунтованість застосування «накопичувальної» 100-бальної системи є сумнівною. Така система зумовлює концентрацію студентом зусиль на отримання більшої кількості балів, а не на якісне засвоєння навчального матеріалу [2].

Застосування 100-бальної системи оцінювання навчальних досягнень студентів зумовлює некоректне розуміння мети оцінювання, внаслідок чого до критеріїв нараховування балів відносять елементи, що ніяк не пов'язані з оцінкою результатів навчання студента (н-р, відвідування студентами занять).

Існує також ще одна проблема — у результаті застосування принципу набору балів при обмеженій загальній їх кількості, ви-

никає потреба розподілу балів між окремими заняттями та видами навчальної роботи студентів. У випадках великої кількості занять бали, що відводяться на одне заняття досить часто є дуже малими. Внаслідок цього організація оцінювання навчальних досягнень студентів ускладнюється, що полягає у труднощах вироблення критеріїв оцінювання під відповідну кількість балів. Виникають труднощі ведення журналів обліку успішності [2]. На кожне завдання потрібно розробляти критерії оцінювання з диференціацією балів.

Диференціація оцінок є суб'єктивною, тому що досить важко визначити оцінку виконаної роботи, присвоюючи їй певну кількість балів. Ступінь диференціації оцінок навчальних досягнень студентів і критерії оцінювання є різними у навчальних дисциплінах, а тому часто є незрозумілими студентам. Така організація роботи є неефективною, а її трудомісткість великою [2].

Адаптація системи контролю якості знань студентів ВНЗ України до загальноєвропейських вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (ECTS) вимагає вдосконалення.

Науковці НУВГП розглянули в порівнянні наявні системи оцінювання

(табл. 3) і запропонували можливість застосування 4-бальної шкали для оцінювання навчальних досягнень студентів. Перевагами 4-х бальної системи оцінювання є її простота, об'єктивність оцінок навчальних досягнень студентів, зрозумілість їх значення студентам і викладачам, чіткість критеріїв диференціації оцінок, зрозумілість роботодавцям .

Таблиця 3

**ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ НАЯВНИХ СИСТЕМ
ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ [2]**

Вимоги до системи оцінювання	Наявність вимог у різних системах оцінювання («+» — наявна, «±» — частково наявна, «-» — відсутня)		
	4-бальна	100-бальна	ECTS
1	2	3	4
1.Простота	+	-	+
2.Зрозумілість для студентів, викладачів і роботодавців	+	-	-
3. Відповідність поширеній у Європі системі оцінювання	-	±	+
4. Чіткість критеріїв оцінювання	+	-	+

Вимоги до системи оцінювання	Наявність вимог у різних системах оцінювання («+» — наявна, «±» — частково наявна, «-» — відсутня)		
	4-бальна	100-бальна	ECTS
5. Обґрунтованість ступеня диференціації оцінок	+	-	+
6. Направленість на оцінювання ступеня і якості всіх знань і вмінь набутих під час усіх видів навчальної роботи студента	-	+	+
7. Об'єктивність оцінок	+	-	+
8. Відповідність національному законодавству	+	±	-
9. Можливості і простота статистичного оброблення результатів оцінювання	+	+	-

Проведений аналіз систем оцінювання свідчить про те, що кожна з них містить певні недоліки і не в повній мірі відповідає вимогам щодо якості оцінювання. Кожна система оцінювання відповідає за окремими параметрами встановленим вимогам, а поєднання елементів кожної із систем дає змогу уникнути недоліків.

Взято за основу найпростішу модель оцінювання — 4-бальну. Запропонована підсумкова оцінка, яка визначається за формулою:

$$O = O_{п(сер)} * \lambda 1 + O_{с(сер)} * \lambda 2 + O_{е} * \lambda 3 ,$$

де $O_{п(сер)}$ — середня оцінка, яка відображає якість поточної аудиторної роботи;

$O_{с(сер)}$ — середня оцінка, яка відображає якість самостійної роботи;

$O_{е}$ — оцінка отримана за результатами складання екзамену;

$\lambda 1, \lambda 2, \lambda 3$ — коефіцієнти вагомості видів аудиторної, самостійної роботи та результатів екзамену, які викладач може визначити самостійно, виходячи з видів і складності завдань на екзамені, структури та особливостей навчальної дисципліни (орієнтовні значення коефіцієнтів можуть становити $\lambda 1 = 0,3, \lambda 2 = 0,2, \lambda 3 = 0,5$) [2].

Для переведення оцінок 4-бальної системи у відповідність шкалі ECTS запропонована табл. 4.

ШКАЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК З 4-БАЛЬНОЇ ШКАЛИ У ECTS [2]

Шкала відповідності	0—1,0	1,1—2,0	3,0—3,1	3,2—3,6	3,7—4,3	4,4—4,8	4,9—5,0
ECTS	F	FX	E	D	C	B	A

Запропонована модель переведення оцінок у шкалу ECTS дає об'єктивне співвідношення оцінок.

Однією з систем оцінювання знань, яка використовується, є модульно-рейтингова технологія навчання з використанням багатобальної шкали оцінювання навчальних досягнень студентів. Модульно-рейтингова система — це дидактично та методично обґрунтована в часі та за змістом послідовність контрольних письмових завдань для студентів, результати виконання яких оцінюються кількісними показниками (балами), що зараховуються у накопичувальному режимі до результатів підсумкового контролю з навчальної дисципліни [4]. В основі модульного навчання лежить поняття модуля. Навчальний модуль визначається як інтеграція різних видів та форм організації навчання у межах певної змістовної одиниці. Усі етапи навчальної роботи студента оцінюються в балах з кожного модуля, причому бали розподіляються не рівномірно, а відповідно до вагомості кожного модуля окремо. Науковці пропонують в процесі оцінювання використовувати принципи теорії кваліметрії, а саме:

— визначаються коефіцієнти вагомості різних форм контролю знань;

— визначаються коефіцієнти вагомості модулів (використовується для їх розрахунку експертні значущості та обсяг часу, відведеного навчальною програмою для вивчення окремих модулів).

Оцінку студента за навчальну дисципліну буде визначати сума оцінок за навчальні модулі.

Запропонована технологія дозволяє розробити і застосувати систему рейтингового оцінювання, яка спроможна визначати показники якості процесу навчання згідно з основними вимогами теорії вимірювання якості, забезпечити об'єктивність, уніфікованість і сувору спадкоємність оцінок, підвищити ефективність професійної підготовки фахівців та відзначається простотою у використанні [3].

Основною метою впровадження європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) у ВНЗ є підвищення якості освіти фахівців і забезпечення конкурентоздатності українських випускників.

При цьому основними завданнями в процесі впровадження даної системи в систему вищої освіти України є : адаптування ідеї до системи вищої освіти, одночасно враховуючи вимоги світового ринку; підготовка необхідного методичного забезпечення, розробка оптимальної системи оцінювання, яка буде стимулювати студентів до творчого пошуку і допоможе активізувати дослідницькі, аналітичні, комунікативні здібності студентів [4].

В Україні відбуваються кардинальні зміни на всіх рівнях життя і тому стає необхідним не тільки адаптуватися до цих змін, але й не розгубити досягнення та традиції. Оцінка повинна відповідати вимогам справедливості, дієвості та об'єктивності. Оцінювати потрібно рівень знань студента, а не його особистість. Запропоновані підходи до оцінювання якості знань студентів спрямовані на підвищення їхньої мотивації до систематичної активної роботи впродовж навчального року, переорієнтацію їхніх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок.

Одна з порад В.О.Сухомлинського: «„ Не припускайте, щоб єдиною метою перевірки було виставлення оцінки. Нехай якомога частіше оцінювання знань поєднується з іншими цілями, передусім із новим осмисленням, розвитком, поглибленням знань» [1].

Об'єктивна система оцінювання знань заохочує студента до творчої роботи над вивченням дисципліни, сприяє зростанню активності виконання практичних завдань, самостійності опрацювання основного та додаткового матеріалу і в результаті забезпечує підвищення якості фахової підготовки майбутніх спеціалістів.

« Успіх у ваших справах залежить не стільки від того, як багато ви знаєте, скільки від того, як добре ви вмiєте користуватися своїми знаннями» — Ф. Рейс.

Література

1. *Аксьонова О. В.* Методика викладання економічних дисциплін: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2006. — 448 с.
2. *Ковальов С. В., Костюкевич Р. М., Валюх А. М.* Методи оцінювання навчальних досягнень студентів: Матеріали VIII всеукраїнської науково-методичної конференції. — Рівне: НУВГП, 2007. — С. 15—29.
3. *Ковшун Н. Е.* Використання принципів кваліметрії для оцінювання рівня знань студентів в контексті Болонського процесу : Матеріали VII всеукраїнської науково-методичної конференції. — Рівне: НУВГП, 2007. — С. 158—163.
4. *Колодяжна І. В.* Кредитно-модульна система як інструмент підвищення якості навчання студентів : Матеріали VIII всеукраїнської науково-методичної конференції. — Рівне: НУВГП, 2007. — С. 164—169.

5. *Костриченко В. М.* Дискусійні аспекти оцінювання якості знань в кредитно-модульній системі організації навчального процесу : Матеріали VIII всеукраїнської науково-методичної конференції. — Рівне: НУВГП, 2007. — С. 178—185.

6. *Максимович О.* Модульно-рейтингова технологія навчання у вищій школі // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 19. — Львів, 2005. — С. 263—271.

7. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу // За ред. В. Г. Кременя. — Київ—Тернопіль, 2004. — 147 с.

Шиманська О. В., асистент

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

«Навчаючи інших, ми навчаємось самі»

Л. А. Сенека

У ході навчального процесу викладачі намагаються не тільки найкращим чином передати свої знання студентам, а й об'єктивно їх оцінити. Це вміння розвивається й вдосконалюється з роками набутого досвіду. Для молодих же викладачів особливо гостро постає питання якості оцінювання студентів, тому що потрібно вдале поєднання колективно-групового та індивідуально-психологічного підходів, суб'єктивного погляду на роботу студента та об'єктивних вимог системи контролю знань.

Механізм оцінювання роботи студентів вдосконалюється з року в рік, але все одно залишаються певні проблеми, які гальмують його розвиток та з'являється відповідно нові, у зв'язку з новими спробами та зміною певних пріоритетів. Наприклад, з року в рік збільшуються навчальні часи, відведені на самостійну роботу студентів. Але форми оцінювання самостійної роботи дуже обмежені, як і система мотивації. Тому рідко хто з студентів опрацьовують більш одного літературного джерела й дуже часто це має досить поверховий характер. Отже, на нашу думку, контроль за самостійною роботою студентів повинен вдосконалюватися та не обмежуватися оцінюванням виконання однієї індивідуальної роботи.

Дуже негативно на якість навчальної роботи впливає обмежена зацікавленість певної частини студентів, яка починає зростати тільки з наближенням кінця семестру. Це можна спостерігати навіть по кількості відвідування консультацій, на які за кілька тижнів до завершення семестру іноді й не вистачає запланованих двох годин. У кінці ж навчального року студент готовий зробити